

Indsatsbeskrivelse for Mestringsluppen

Gruppebaseret indsats til
børn med udviklings- og
opmærksomhedsforstyrrelser

Viden til gavn

Publikationen er udgivet af

Social- og Boligstyrelsen

Edisonsvej 1

5000 Odense C

Tlf: 72 42 37 00

E-mail: info@sbst.dk

www.sbst.dk

Udgivet december 2023

Download eller se indsatsbeskrivelsen på

www.sbst.dk.

Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

Digital isbn: 978-87-94445-21-4

Tryk isbn: 978-87-94445-22-1

Indhold

Indledning	4
Udvikling og modning af en dansk indsats om børns mestring	4
Introduktion til indsatsbeskrivelsen.....	5
Mestringsluppen	6
Mestringsbegrebet.....	6
Formålet med indsatsen.....	6
Mestring af hverdagen for børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser	7
Afgrænsning af målgruppen	7
Sekundære målgrupper	8
Opbygning af indsatsen.....	8
Organisatoriske forudsætninger.....	9
Viden og kompetencer.....	9
Ledelse, organisering og forankring	10
Fælles ansvar, tværgående samarbejde og klar rollefordeling.....	10
Værdi- og teorigrundlag.....	11
Ressourcefokuseret og anerkendende børnesyn.....	11
Relationelt dialektisk udviklingssyn.....	12
Kognitivt adfærdsteoretisk afsæt	12
Indsatsens kerneelementer	13
Kerneelement 1: Afdæk ressourcer og behov	13
Kerneelement 2: Styrk barnets viden, tænke- og handlemuligheder.....	14
Kerneelement 3: Styrk nære voksnes forudsætninger for at understøtte.....	15
Kerneelement 4: Anerkend barnet og børnegruppens perspektiver.....	17
Kerneelement 5: Overlever viden	18
Kompetenceudvikling for gruppeledere.....	19
En fleksibel indsats med klare målsætninger.....	19
Forandringsteori	20
Vidensgrundlag for indsatsen	22
Udvælgelse af temaer	22
Litteraturliste.....	23

Indledning

Børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser er en bred målgruppe med varierende udfordringer og behov. Der findes ikke præcise opgørelser af hvor mange børn, der har udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser, men for de primære diagnoser, autisme og ADHD, er det for de 1,5-9 årige børn 1-2 pct., der har en autisme-diagnose, mens 1-6 pct. har en ADHD-diagnose¹. Blandt de ældre børn og unge (op til 24 år) har 2,17 pct. en autisme-diagnose, mens 4,5 pct. har en ADHD-diagnose eller får ADHD-medicin². Desuden har en del børn både autisme og ADHD samtidig³.

Antallet af børn der er udredt med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser er voksende. Således er antallet af børn og unge mellem 6 og 17 år med ADHD steget med 12,4 pct. i perioden fra 2018 til 2021. Antallet af børn og unge mellem 6 og 17 år med autisme er samtidig steget med 18,3 pct.⁴.

Kommunerne oplever, at det stigende antal i målgruppen af børn og unge med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser fylder meget, og de er udfordrede ift. at finde relevante virksomme indsatser til udvikling af sociale færdigheder og mestring hos målgruppen⁵. En kortlægning af virksomme indsatser til børn og unge med autisme og/eller ADHD viser, at der findes en del indsatser enten målrettet barnet, forældrene eller miljøet omkring børnene⁶, men der findes kun i begrænset omfang indsatser om mestring, der arbejder med samlet med både børnene, deres nære voksne og de hverdagskontekster, som de indgår i.

Udvikling og modning af en dansk indsats om børns mestring

På den baggrund besluttede de politiske ordførere på socialområdet i 2020, at der skulle udvikles en dansk indsats der styrker kompetencerne hos børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser ift. at mestre hverdagslivet, samt styrker voksne omkring barnet i at understøtte børnenes mestring. Projektet skulle beskrive en indsats samt indsamle viden og erfaringer med implementering og indikatorer på effekt i løbet af 2021 – 2023⁷.

Det blev til indsatsen Mestringsluppen, som er udviklet af Social- og Boligstyrelsen i samarbejde med VIVE. Udviklingen bygger på eksisterende viden om gruppebaseret arbejde med målgruppen fra Danmark og fra udlandet. Indsatsen er modnet i et samarbejde mellem Social- og Boligstyrelsen, VIVE og seks kommuner i 2021-2023. De seks kommuner er Frederiksberg Kommune, Frederikshavn Kommune, Hvidovre Kommune, Ishøj Kommune, Lyngby-Taarbæk Kommune og Middelfart Kommune. Indsatsen er evalueret både formativt og summativt af VIVE⁸.

¹ Vidensråd for Forebyggelse 2021

² Vidensråd for Forebyggelse 2020

³ VIVE 2023a

⁴ Social- og Boligstyrelsen 2023a, Dalsgaard et al. 2019

⁵ VIVE 2019; Vidensråd for Forebyggelse 2020

⁶ VIVE 2023a

⁷ Social- og Ældreministeriet 2020

⁸ VIVE 2023b

Introduktion til indsatsbeskrivelsen

Indsatsbeskrivelsen er målrettet kommuner, der skal implementere Mestringsluppen. Den har til formål at beskrive det faglige fundament, de implementeringsmæssige forhold samt den overordnede praksis for levering af indsatsen.

Mestringsluppens primære aktiviteter er to parallelle gruppeforløb for hhv. børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser og børnenes nære voksne. Derudover er der en række aktiviteter rundt om indsatsen, som understøtter forløbets læring og forankring.

Som supplement til indsatsbeskrivelsen er der udviklet tre guides, som beskriver det konkrete indhold i indsatsen og indeholder tilknyttede materialer og redskaber. De tre guides er målrettet gruppeledere og fungerer som redskaber til levering af indsatsen.

De tre guides er:

- *Mestringsluppen – Guide til opstart, vidensdeling og opfølgning*, samt tilhørende arbejdsark⁹
- *Mestringsluppen – Guide til gruppeforløb til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser*, samt tilhørende arbejdsark¹⁰
- *Mestringsluppen – Guide til gruppeforløb for nære voksne til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser*, samt tilhørende printark¹¹.

⁹ Social- og Boligstyrelsen 2023b

¹⁰ Social- og Boligstyrelsen 2023c

¹¹ Social- og Boligstyrelsen 2023d

Mestringsluppen

Mestringsluppen arbejder med at styrke mestring i hverdagen for børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser. Det gør indsatsen ved at styrke børnenes evne til at aflæse og forstå dynamikkerne i sociale situationer samt ved at udvide børnenes deltagelses- og handlemuligheder i sociale situationer. Det handler således om, at børnene udvikler hensigtsmæssige mestringsstrategier for social deltagelse.

Mestringsbegrebet

Alle mennesker oplever udfordrende situationer, og alle anvender i de situationer forskellige strategier til at mestre det, der udfordrer. Man kan fx bede om hjælp, spørge andre til råds eller lede i sin hukommelse for at finde frem til strategier, som man tidligere har haft succes med i lignende situationer. Ikke-handling er også en strategi, hvor man lader situationen forblive uændret, enten fordi man ikke har strategier til at handle anderledes, eller måske fordi man vurderer, at udfaldet ikke har så stor betydning for en¹².

Mestringsstrategier kan være mere eller mindre hensigtsmæssige og omfatter både den konkrete håndtering af situationen, som beskrevet ovenfor, og håndtering af de tanker og følelser, der kommer af situationen. Mestring involverer altså tanker, følelser og handling. For at øge børnenes mestring er det derfor væsentligt at styrke den enkeltes bevidsthed om egne tanke-, følelses- og handlingsmønstre, og derved opnå øget forståelse, kontrol og mulighed for at handle anderledes¹³.

Mestring er tæt knyttet til den kontekst, den udspiller sig i, og til andre personer, der er involveret i situationen. Dette gør sig særligt gældende ved mestring af sociale situationer, da samspillet i sociale situationer kan variere i kompleksitet, afhængig af de andre aktører og antallet af involverede i situationen. Det er således noget andet, fx at skulle håndtere et krav om at lytte til en andens perspektiv i skolegården med mange børn, end hjemme med mor og far¹⁴.

En mestringsstrategi, der er hensigtsmæssig i en kontekst kan ydermere være uhensigtsmæssig i en anden. Børnene er derfor nødt til at have de kognitive redskaber til at udforske og analysere udfordringen og, på den baggrund, beslutte en strategi for at håndtere situationen. For nogle børn kan dette være svært og de vil have brug for mere støtte og træning for at finde konstruktive mestringsstrategier. For at styrke barnets mestring må man tage afsæt i barnet og i dets omgivelser og samtidig arbejde med barnets egen forståelse af udfordringen og de bevæggrunde, barnet har for sine handlemønstre i situationen.

Formålet med indsatsen

Formålet med Mestringsluppen er, at børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser skal opnå øget mestring af hverdagen og derved opleve mere overskud, deltagelse og trivsel, både i skole, i fritid og derhjemme. Indsatsen har dermed til hensigt at understøtte udviklingen af hensigtsmæssige mestringsstrategier hos målgruppen ift. at indgå i sociale sammenhænge i hverdagslivet, ligesom den skal sikre, at voksne omkring barnet får viden og redskaber til at understøtte barnets udvikling, både derhjemme og i skolen.

¹² Sengeløv 2021

¹³ Metner og Storgaard 2007

¹⁴ Metner og Storgaard 2007; Bergkvist 2020

Mestring af hverdagen for børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser

Målgruppen for Mestringsluppen er børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser (fx ADHD og autisme) i alderen 8-14 år, som ofte har særligt vanskeligt ved at indgå i sociale sammenhænge i sammenligning med andre børn i samme alder. De har derfor behov for en indsats, der både understøtter udvikling af barnets sociale færdigheder og mestring af hverdagslivet samt understøtter de voksne omkring barnet i at tilpasse og understøtte barnets udvikling og mestring i fx skole og hjem.

Børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser kan have udfordringer med at indgå i sociale relationer og deltage i sociale fællesskaber. De har ofte begrænsede sociale færdigheder og svært ved at sætte ord på deres behov for støtte fra konteksten. Fx kan de have vanskeligheder med at forstå og tolke socialt samspil, at indgå hensigtsmæssigt i sociale situationer og at knytte sociale bånd til jævnaldrende¹⁵.

Vanskelighederne varierer på tværs af målgruppen, men børnene kan fx have svært ved at genkende og/eller reagere hensigtsmæssigt på egne og andres følelser, kommunikation, tanker og intentioner og tilpasse deres adfærd til sociale kontekster. Desuden indgår børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser generelt mindre i sociale fællesskaber og har ofte færre venskaber end jævnaldrende, ligesom de har svært ved at udvikle og fastholde relationer¹⁶.

Barnets mulighed for nu og på sigt at indgå i sociale fællesskaber og fastholde sociale relationer, i forbindelse med skole, uddannelse, job mv., kræver derfor en særlig indsats, der styrker barnets sociale færdigheder og mestring af hverdagslivet, samt giver de voksne omkring barnet en udvidet forståelse for, hvordan de kan støtte op om barnets mestring i sociale situationer i hverdagen.

Afgrænsning af målgruppen

Mestringsluppen er udviklet specifikt til børn med sociale vanskeligheder, der er relaterede til udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser. Børn med vanskeligheder, der kommer til udtryk ved samme type af adfærd, men hvor årsagen til adfærden er en anden, er ikke en del af målgruppen.

Børn i målgruppen skal have de kognitive forudsætninger for at kunne indgå i en gruppeindsats, og derfor er målgruppen for Mestringsluppen yderligere afgrænset til børn, der går i almen skole, i et specialiseret skoletilbud, der er tilknyttet almen skole, eller i en specialklasse. Børn, der går på en specialskole, er ikke en del af målgruppen for indsatsen.

Målgruppen omfatter både børn, hvor omfanget af de sociale vanskeligheder er bekymrende, og børn, hvor vanskelighederne er mindre fremtrædende. Samlet set er der tale om en heterogen målgruppe, både ift. alder, problematik, grad af problemudvikling samt kognitivt

¹⁵ Mikami et al. 2019

¹⁶ Mikami et al. 2019; Bartram et al., 2021 Young 2017; Laugeson et al. 2010; Böttcher, 2019; Statens Institut for Folkesundhed, 2022

funktionsniveau. Dette indgår i de faglige vurderinger og overvejelser omkring gruppesammensætning mv., som er en del af gruppeledernes opgave.

Sekundære målgrupper

Børn udvikler sig i samspil med sine omgivelser. Mestringsluppen er derfor også, sekundært, målrettet barnets nære voksne (forældre, plejeforældre, bedsteforældre o.a.). De er tænkt ind som en integreret del af indsatsen, og deres rolle i indsatsen er at understøtte barnets udvikling i hverdagslivet uden for indsatsen. Barnets nære voksne skal, ligesom børnene, have forudsætningerne for at deltage i et gruppeforløb og være motiverede for at bidrage aktivt til at understøtte barnets udvikling gennem indsatsen og som opfølgning på indsatsen.

Med teoretisk afsæt i, at barnet udvikler sig i samspillet med sine omgivelser, er voksne i barnets skolemiljø også tænkt ind i Mestringsluppen. Dette sker ved, at der i indsatsperioden samarbejdes med kontakter i barnets skole. Gennem vidensdeling om centrale dele af indsatsen og barnets nærmeste udviklingszone, er målet at involvere voksne i barnets skole til at understøtte barnets læring og udvikling, at støtte barnet i at anvende den nye viden i skolekonteksten samt eventuelt at foretage nødvendige justeringer ift. barnets sociale deltagelse i skolekonteksten.

Opbygning af indsatsen

Mestringsluppen bygger på en række værdier og teorier, som danner den grundlæggende forståelse og tilgang til arbejdet med indsatsen. En række organisatoriske forudsætninger er desuden afgørende for implementering af indsatsen. Med afsæt i dette består Mestringsluppen af følgende fem kerneelementer:

1. Afdæk ressourcer og behov
2. Styrk barnets viden, tænke- og handlemuligheder
3. Styrk nære voksnes forudsætninger for at understøtte
4. Anerkend barnet og børnegruppens perspektiver
5. Overlever viden.

I det følgende beskrives de organisatoriske forudsætninger for implementering af Mestringsluppen og det værdi- og teorigrundlag, som Mestringsluppen bygger på. Derefter gennemgås indsatsens fem kerneelementer.

Organisatoriske forudsætninger

Uanset hvilken kommune, der beslutter sig for at anvende Mestringsluppen i praksis, vil der være en række organisatoriske forudsætninger, der skal være til stede eller som skal udvikles i forbindelse med implementeringen. Social- og Boligstyrelsen har en række anbefalinger for god kvalitet i indsatsen til børn og unge med ADHD og/eller autisme¹⁷. Arbejdet med Mestringsluppen er i tråd med disse anbefalinger og kan i sig selv bidrage til at styrke samarbejdsrelationer, vidensdeling og det helhedsorienterede syn på børnenes udfordringer og behov i både myndighed og udførerledet.

Viden og kompetencer

På tværs af skole, PPR og socialområdet er der behov for, at fagprofessionelle har viden og kompetencer på forskellige niveauer, så de fra hver deres position kan bidrage kvalificeret til indsatsen, både ift. opsporing, rekruttering og opfølgning på indsatsen og mere konkret ift. udførelse af selve indsatsen. Det er vigtigt, at skole, PPR og socialområdet arbejder sammen om indsatsen og sikre en helhedsorienteret tilgang. Fx er det en forudsætning for rekruttering til Mestringsluppen, at medarbejdere på skole- og socialområdet har en grundlæggende viden om målgruppen og tegn på mistrivsel eller sociale vanskeligheder hos målgruppen. Ved bekymring vil der desuden være behov for let adgang til faglig sparring med fagprofessionelle, der har indgående viden om målgruppen, fx hos PPR-medarbejdere i kommunen.

¹⁷ Social- og Boligstyrelsen 2023e

Det er desuden væsentligt, at de fagprofessionelle, der skal varetage rollen som gruppeledere, imellem sig besidder:

- Grundlæggende viden om og erfaring med målgruppen.
- Grundlæggende viden om udviklingspsykologi herunder socialpsykologiske teorier og kognitiv psykologi.
- Erfaring med at arbejde med og undervise børn i målgruppen og deres forældre.
- Relationelle og faciliterende kompetencer ift. at varetage en gruppebaseret indsats.
- Viden om og erfaring med at inddrage og samarbejde omkring et barn med fagprofessionelle fra andre fagområder.

Ledelse, organisering og forankring

Ved implementering af Mestringsluppen er det væsentligt at sikre ledelsesmæssig opbakning til indsatsen, og at de forskellige ledelsesniveauer i kommunen understøtter implementering af indsatsen. Det er ligeledes væsentligt, at det daglige ledelsesansvar er tydeligt, og at den daglige leder følger op på implementering af indsatsen, både opad og udad i organisationen.

Det er også vigtigt, at ledelsen er opmærksom på Mestringsluppens sammenhæng til den øvrige indsatsvifte i kommunen og sammenhængen til den samlede opgaveportefølje i enheden, så indsatsen finder sin naturlige plads i praksis. Ledelsesopgaven omfatter desuden allokering af de nødvendige ressourcer, herunder medarbejdere med tilstrækkelig viden og kompetencer, samt et løbende fokus på at sikre ejerskab til og motivation for indsatsen, både internt og på tværs af organisationen.

Ved implementering af Mestringsluppen skal ledelsen være opmærksom på, at indsatsen med fordel kan forankres i en enhed i kommunen, hvor de fagprofessionelle i forvejen har erfaring og besidder de kompetencer, der er nødvendige for at kunne træde ind i rollen som gruppeledere.

Rekrutteringen til indsatsen vil afhænge af de lokale beslutninger omkring organisering af indsatsen. Hvis de fagprofessionelle, som rekrutterer børn til indsatsen er placeret i en anden enhed end gruppelederne, som udfører indsatsen, bør samarbejde og vidensdeling omkring indsatsen have særlig opmærksomhed fra ledelsen. Med indsatsen kan der skabes nye samarbejds-konstellationer til gavn for målgruppen, fordi den fælles opgave skaber mulighed for vidensdeling og samarbejde om målgruppen generelt. Men det vil særligt i opstarten kræve, at der skabes rum og tid til den fælles opgave om både rekruttering og afvikling af indsatsen. Dette er en forudsætning for en vellykket opstart, gruppeetablering (for børn såvel som voksne) og vidensdeling, hvor der reelt arbejdes helhedsorienteret i forhold til barnets hverdag.

Fælles ansvar, tværgående samarbejde og klar rollefordeling

Mestringsluppen arbejder med børns hverdagsliv, som det udspiller sig i forskellige kontekster. Der er derfor behov for et samarbejde med familien og på tværs af PPR, skole- og socialområdet, hvor arbejdet med og støtten til børn med sociale vanskeligheder er et fælles ansvar. For målgruppen er samarbejdet mellem skole og familie af stor vigtighed. Mestringsluppen indeholder derfor en række aktiviteter, som kan styrke dette og give fælles sprog og redskaber til voksne omkring barnet.

For kommunen som organisation forudsætter det bl.a., at der arbejdes med tværgående ledelse og samarbejde, så der skabes tydelighed om den faglige ambition og retning. Dette bør understøttes af en klar rollefordeling på tværs af skole, PPR og socialområdet. Det handler om etablering af handleveje og procedurer for samarbejde, fx ift. rekruttering til indsatsen, men

også om at skabe organisatoriske rammer for, at der kan koordineres og samarbejdes tværprofessionelt med at støtte op om det enkelte barns udvikling forud for, under og som opfølgning på indsatsen. Mestringsluppen indeholder en tydelig ramme for og forventning til samarbejde mellem skole, familien og indsatsen, så vidensdeling parterne imellem skaber størst mulig kvalitet for barnet.

Værdi- og teorigrundlag

Mestringsluppen er baseret på en række socialfaglige værdier og teorier, som er væsentlige for det konkrete arbejde med indsatsens aktiviteter, og som relaterer sig til både det udviklingssyn, der er bærende for indsatsens tilgang og til det børnesyn, som indsatsen arbejder ud fra.

Mestringsluppens teoretiske fundament inkluderer således:

- Et anerkendende og ressourcerorienteret børnesyn med udgangspunkt i, at barnet gør det rigtige, hvis det kan. Hvis barnet ikke kan, skal det, gennem samspillet og med positiv voksenstøtte, udvikle forudsætninger for at kunne deltage med afsæt i egne ressourcer, forudsætninger og behov.
- Et helhedsorienteret, dialektisk og dynamisk udviklingssyn, der bygger på, at børn udvikler sig og bliver til i interaktion med sine omgivelser. Barnets udviklingsbetingelser er påvirket af de muligheder og begrænsninger, der er i de kontekster, som barnet indgår i, og udviklingen skal derfor understøttes i tilknytning hertil af de voksne omkring barnet.
- Et kognitivt orienteret udviklingssyn, der bygger på forståelsen af, at barnets tanker og antagelser om verden har betydning for den måde, barnet handler og er i verden på. Ved at forstyrre og udforske barnets forståelse af verden, kan man være med til at udvikle nye og andre måder at mestre og være i verden på.

Ressourcefokuseret og anerkendende børnesyn

I indsatsen for at styrke børnenes konstruktive mestring af hverdagen er det afgørende, at børnene mødes med en ressourcefokuseret og anerkendende tilgang. Dette må afspejles ved, at gruppelederne løbende har blik for, hvad der rører sig i børnenes hverdag, deres generelle trivsel og mentale sundhed, samt at børnene skal støttes til at forstå egne ressourcer, og hvordan de kan bringe sig selv positivt i spil. Det er også integreret i Mestringsluppens sprogbrug, hvor gruppelederne i tilrettelæggelse og udførelse af indsatsen skal have fokus på at italesætte ressourcer frem for begrænsninger.

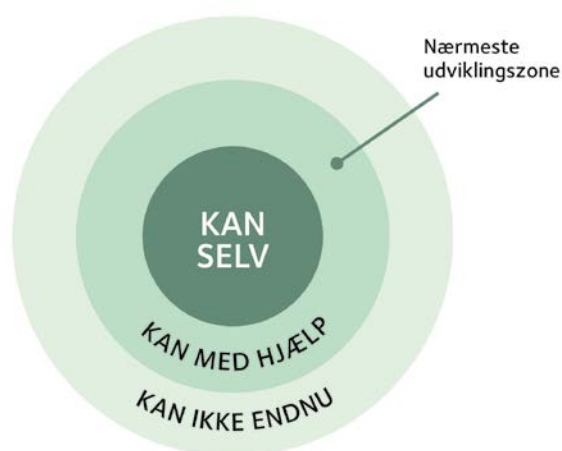
Ressourcefokus er tæt knyttet til anerkendelse. Gruppelederne har en vigtig opgave med at anerkende både det enkelte barn og den samlede børnegruppe. Børnenes aktuelle mestring, hvad enten den er hensigtsmæssig eller uhensigtsmæssig, skal anerkendes som barnets bedste forsøg på at håndtere udfordrende situationer. Barnet skal mødes og forstås i sin nuværende ageren eller mestring. Med afsæt deri og i barnets egne ønsker og behov er det målet at guide barnet mod nye tænke- og handlemuligheder. Derved opnår barnet nye forståelser for hvilke alternative mestringsstrategier der kunne være at gøre brug af, eller bakkes op i sin aktuelle måde at gøre eller mestre situationer på¹⁸.

¹⁸ Se også Social- og Boligstyrelsen 2018

Relationelt dialektisk udviklingssyn

I ovenstående afsnit blev en kontekstuel forståelse af mestring præsenteret. Forståelsen af børns udvikling af kompetencer og mestring af hverdagssituationer kan beskrives med Vygotskijs model for nærmeste udviklingszone¹⁹.

Barnet har i sin hverdag en tryk zone, hvor barnet ikke møder større udfordringer, eller har udviklet strategier til på egen hånd at kunne håndtere situationer i zonen. Denne zone er omgivet af en stor og utryk verden, en utryghedszone, som barnet ikke forstår endnu, og som det ikke har udviklet strategier til at kunne håndtere på egen hånd. Området mellem disse to zoner er barnets nærmeste udviklingszone, og det er her, barnet med hjælp fra andre kan udvikle nye strategier og kompetencer.

Med afsæt i barnets nærmeste udviklingszone sætter Mestringsluppen fokus på, hvordan omgivelserne understøtter barnets udvikling. Gennem facilitering af barnets refleksioner og tankemønstre, kan gruppeledere og nære voksne således hjælpe barnet med at udvide sin trykke zone og flytte den nærmeste udviklingszone lidt længere ud. Læring hos barnet forudsætter således en social indstilling fra omgivelserne. Barnet udvikler sig og vokser ind i den kultur og det miljø, som omgiver det, og udviklingsprocesser hos barnet sker således i interaktionen med andre mennesker og omgivelserne omkring barnet.

I teorien om nærmeste udviklingszone er det centralt, at de voksnes intervention, vejledning og assistance til barnet ikke må være invaderende eller overstyrende, da det er barnet selv, som skal gøre erfaringer med støtte fra den voksne. Denne tænkning vil blive introduceret på forløbet for nære voksne, og vil være bagvedliggende i forløbet med børnene.

Kognitivt adfærdsteoretisk afsæt

Menneskers væren i verden er styret af kognitive processer. I den kognitive tilgang er der vægt på sammenhængen mellem den enkeltes tanker, følelser, kropslige reaktioner og handlinger i forskellige situationer²⁰.

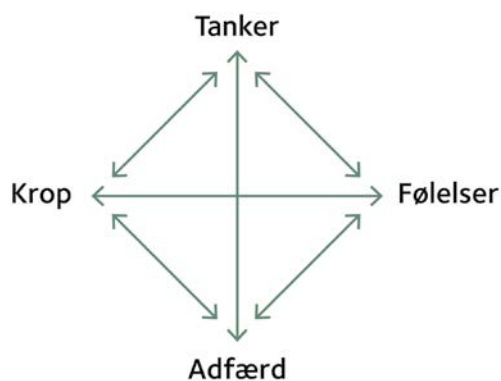
Kognition beskriver de mentale processer, der er i gang, når vi møder, erfarer og tænker noget om os selv, omverdenen og den situation, vi aktuelt befinder os i. Tidligere erfaringer og

¹⁹ Linqvist 2004

²⁰ Stallard 2007

oplevelser er med til at danne grundlag for de antagelser, vi gør os om verden, og disse antagelser påvirker, hvordan man tolker og handler i nuværende situationer. Vores hjerner forholder sig således hele tiden til det, der sker lige nu, eller det, der skal til at ske. Den måde, vi tænker om og vurderer forskellige situationer på, er altså forskellig fra menneske til menneske, og vores tænkning påvirker den måde, vi oplever og føler situationen, og de handlinger, vi ender med at foretage.

I den kognitive tilgang fokuseres på forholdet mellem kognitioner (hvad vi tænker), følelser (hvad vi føler), krop (hvad vi mærker af kropslige reaktioner) og adfærd (hvad vi gør). I arbejdet med at styrke barnets sociale mestring kan en øget bevidsthed om denne sammenhæng og interventioner, rettet mod en eller flere af de fire områder, bidrage til, at barnet udvikler sin evne til at forstå sig selv og andre i det sociale samspil og handle på nye måder²¹.

Interventioner, der sigter mod, at barnet udvikler nye kognitive og adfærdsmæssige færdigheder, indeholder som regel elementer af social problemløsning, indlæring af nye kognitive strategier samt praktiske øvelser og selvforstærkning. Når familien inddrages i en indsats ud fra den kognitive tilgang indgår også en modificering af forældrenes forståelse af, hvordan de skal hjælpe deres barn og hjælp til forældrene, så de understøtter barnets udvikling hensigtsmæssigt.

Indsatsens kernelementer

Nedenfor beskrives de fem kernelementer i Mestringsluppen. Beskrivelserne er opbygget med en kort præsentation af kernelementet, efterfulgt af den faglige begrundelse for kernelementet, og en beskrivelse af, hvordan arbejdet med kernelementet ser ud i indsatsens praksis. Herefter oplistes de redskaber, der er udviklet til brug i den beskrevne praksis.

Praksisbeskrivelserne og de tilknyttede redskaber skal følges i leveringen af Mestringsluppen. Indarbejdet i redskaberne er der tilpasningsmuligheder, så gruppelederne kan tilpasse indsatsen ud fra lokale forhold og ift. den gruppe børn/voksne, der deltager i det konkrete forløb.

Kerneelement 1: Afdæk ressourcer og behov

Afdæk ressourcer og behov hos barn og familie gennem tidlig inddragelse, så det sikres, at barnet indgår i en indsats og i en gruppe, der matcher barnet og familiens ressourcer og behov.

²¹ Stallard 2007

Faglig begrundelse

En indledende afdækning af barnets ressourcer, motivation og udfordringer skal danne afsæt for en faglig vurdering af, om indsatsen matcher barnets ressourcer og behov, ligesom den skal danne afsæt for, at gruppelederen kan tilrettelægge indsatsen med et blik for det enkelte barns udfordringer og ressourcer. Afdækningen skal også danne fagligt grundlag for sammensætning af en gruppe af børn, der vurderes at kunne indgå i og udvikle sig sammen i en gruppebaseret indsats. Herved opnås de bedste forudsætninger for, at barnet kommer til at trives i gruppen og får mulighed for at lære og træne nye tænke- og handlemuligheder gennem aktiviteterne og i samspillet med de øvrige børn i gruppen.

En indledende afdækning af familiens ressourcer, motivation og eventuelle udfordringer for at indgå i indsatsen og en gensidig forventningsafstemning ift. deltagelse i indsatsen er ligeledes væsentlig, da en af barnets nære voksne skal indgå i indsatsen og spille en central rolle ift. at understøtte barnets udvikling i hverdagslivet.

Den indledende afdækning finder sted gennem inddragelse af barnets og forældrenes perspektiv, og skal ske med afsæt i og forståelse for de særlige interesser og udfordringer, som kendetegner målgruppen. Det er med til at sikre en dækkende faglig vurdering, og at de konkrete mål for indsatsen afstemmes i fællesskab, hvilket kan være med til at sikre ejerskab og motivation for indsatsen²².

Beskrivelse af praksis

Gruppelederen skal indledningsvist afdække ressourcer og behov hos barnet og familien. Det skal ske gennem inddragelse af barnet og familiens perspektiv og finder sted gennem en forsamtale. Samtalen faciliteres af gruppelederne og finder sted mellem gruppeleder, barnet og barnets nære voksne. Under samtalen bruges en række screeningsredskaber til at udforske barnets ståsted (ressourcer og interesser såvel som udviklingspunkter). Barnet og de nære voksne introduceres også til gruppeforløbene, for at sikre at de forstår, hvad der skal ske.

I forsamlingen får gruppelederen vigtig information til både gruppesammensætning og konkrete interessefelt for barnet, som kan bringes i spil undervejs i gruppeforløbet. Hvis gruppelederen i løbet af forsamlingen vurderer, at Mestringsløbet ikke er det rette match for barnet, er det gruppelederens opgave at hjælpe familien videre til et mere passende tilbud i stedet.

Redskaber

Mestringsløbet – Guide til opstart, vidensdeling og opfølgning, samt tilhørende printark.

Kerneelement 2: Styrk barnets viden, tænke- og handlemuligheder

Sørg for, at barnet opnår og træner ny viden og nye tænke- og handlemuligheder, der kan guide dem til at forstå og indgå i sociale sammenhænge, og som kan danne afsæt for, at barnet udvikler hensigtsmæssige mestringsstrategier.

Faglig begrundelse

Læring og udvikling er en løbende proces, der finder sted i det gensidige samspil med omgivelserne. Gruppelederne præsenterer derfor gennem indsatsen barnet og børnegruppen

²² Laugeson et al. 2010; Young 2017

for ny viden og nye tænke- og handlemuligheder i relation til at kunne indgå i socialt samspil og understøtter børnene i at oversætte og træne det lærte i gruppen. Gruppen udgør et afgrænset socialt læringsfællesskab, hvor børnene kan spejle sig i hinanden og dele erfaringer. Mange børn i målgruppen føler sig anderledes, end deres jævnaldrende, og kan have stort behov for at møde andre børn med lignende oplevelser og udfordringer.

For at understøtte barnets udvikling er det væsentligt, at gruppelederen samtidig sørger for, at den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder også trænes ude i almene og mere komplekse fællesskaber (jf. kerneelement 4 og 5). Ved at indgå i en gruppebaseret indsats kan udvikling af sociale færdigheder hjælpes på vej, og barnet kan guides og trænes i at indgå i sociale sammenhænge med andre²³.

Beskrivelse af praksis

Kerneelementet opfyldes gennem afvikling af et gruppeforløb for børnene, hvor de introduceres til, hvordan de kan udvikle deres egne hensigtsmæssige strategier for at mestre det at indgå i sociale relationer. Børnenes læring og træning understøttes af, at nære voksne omkring barnet gennemgår et parallelt gruppeforløb med tilsvarende emner (se kerneelement 3).

Gruppeforløbet til børn:

- 2 gruppeledere mødes ugentligt med børnegruppen til i alt 9 sessioner, hvoraf den sidste er en fælles afslutning med voksengruppen.
- Sessionernes indhold er beskrevet i en guide, som skal følges. Temaerne er:
 - Session 1: Velkommen til gruppeforløbet
 - Session 2: Hverdagsdetektiven
 - Session 3: Energiforvaltning og mit indre batteri
 - Session 4: Kom ind og ud af fællesskaber (1)
 - Session 5: Kom ind og ud af fællesskaber (2)
 - Session 6: Fællesskaber og strategier i konflikter
 - Session 7: Fællesskaber online
 - Session 8: Fælles om at gå i skole
 - Session 9: Afslutning og fejring
- Under sessionerne sørger gruppelederen for, at børnene øver den nye viden i gruppen, og giver barnet feedback på øvelserne.
- Som afslutning på hver session med børnene sørger gruppelederen for, at børnene får træningsopgaver for som afsæt for, at børnene øver den nye viden i praksis uden for sessionerne. I starten af næste session gennemgås opgaverne.

Redskaber

Mestringsluppen – Guide til gruppeforløb for børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser, samt tilhørende arbejdsark.

Kerneelement 3: Styrk nære voksnes forudsætninger for at understøtte

Sørg for, at barnets nære voksne får forudsætningerne, så de kan understøtte barnet i at træne den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder i hverdagslivet og derved understøtte barnet i at udvikle hensigtsmæssige mestringsstrategier.

²³ Laugeson et al. 2010; Young 2017; Bartram et al. 2021; Mikami et al. 2019

Faglig begrundelse

Det er vigtigt, at barnets nære voksne kommer til at indgå som en del af indsatsen. De kan være med til at sikre, at den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder, som barnet præsenteres for i gruppesessionerne, udvikler sig og bliver en integreret del af de mestringsstrategier, som barnet på sigt fleksibelt kan overføre, anvende og bringe i spil i andre sociale sammenhænge i barnets hverdagsliv. De nære voksne er også centrale for at få øje på muligheder for eventuelle justeringer i de sociale kontekster, som udfordrer barnet, så barnets deltagelse og sociale mestring gøres lettere, og barnets træning i at indgå i sociale relationer understøttes. De voksne vil også have gavn af at mødes med andre voksne i lignende situation for gennem spejling og erfaringsudveksling at opleve sig set og hørt i de bekymringer og frustrationer, de oplever på barnets vegne.

De nære voksnes involvering i barnets læring kan også være med til at styrke relationen mellem barn og nær voksen, hvilket er særligt positivt for børn i målgruppen, som i højere grad, end deres jævnaldrende, har brug for voksenstøtte i hverdagen. Gennem voksenrettede gruppesessioner er det hensigten, at de nære voksne får forudsætningerne til at understøtte barnets udvikling. De kan guide og hjælpe barnet med at oversætte, overføre og anvende den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder fra sessionerne i andre sammenhænge i barnets hverdagsliv under og efter indsatsens afslutning. Eksempelvis kan de være med til at omstrukturere og omformulere øvelser eller situationer, som gør det nemmere for barnet at anvende det nye i andre sociale sammenhænge. Det kan være med til at understøtte barnets udvikling af nye og mere hensigtsmæssige mestringsstrategier.

Barnets nære voksne er typisk en forældre eller en primær omsorgsperson, da det kræver en tæt relation og daglig eller ugentlig kontakt med barnet for at kunne hjælpe barnet med at træne den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder, og derved udvikle nye og hensigtsmæssige mestringsstrategier ift. at indgå i sociale sammenhænge i hverdagen²⁴.

Beskrivelse af praksis

Kerneelementet opfyldes gennem afvikling af et gruppeforløb for børnenes nære voksne, hvor de får en udvidet forståelse af og introduktion af redskaber til, hvordan de kan understøtte børnenes udvikling og læring, samt hvordan de kan arbejde med at bringe indsatsens viden videre til børnenes øvrige hverdagskontekster. Gruppeforløbet til nære voksne forløber parallelt med forløbet til børn (se kerneelement 2).

Gruppeforløbet til nære voksne:

- 1 eller 2 gruppeledere mødes hver 14. dag med voksengruppen til i alt 5 sessioner, hvoraf den sidste er en fælles afslutning med børnegruppen.
- Sessionernes indhold er beskrevet i en guide, som skal følges. Tematisk følger voksenforløbet børneforløbet, og de nære voksne klædes således på til at understøtte børnenes læring og udvikling. Temaerne er:
 - Session 1: Introduktion og præsentation af detektivtænkningen
 - Session 2: Energiforvaltning og social deltagelse
 - Session 3: Fællesskaber og konfliktløsning
 - Session 4: Fællesskaber online og i skolen
 - Session 5: Afslutning og fejring
- Som afslutning på hver session introduceres de voksne for de træningsopgaver, som børnene får, så de kan understøtte børnenes arbejde med opgaverne og overførslen af viden til hverdagen uden for gruppen. I starten af næste session samles der op på arbejdet med opgaverne.

²⁴ Mikami et al. 2019; Young 2017; Laugeson et al. 2010; Bartram et al. 2021; ADHD-foreningen 2017

Redskaber

Mestringsluppen – Guide til gruppeforløb for nære voksne til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser, samt tilhørende arbejdsark.

Kerneelement 4: Anerkend barnet og børnegruppens perspektiver

Anerkend barnet og børnegruppens perspektiver, så indsatsen løbende tilpasses børnenes ressourcer og behov, og deres motivation for at deltage i gruppeforløbet opretholdes.

Faglig begrundelse

Når barnet mødes af anerkendende voksne er det med til at sikre barnets engagement og motivation for at deltage i indsatsen. Ved at tage afsæt i det enkelte barn og børnegruppens interesser, ressourcer og behov og ved at understøtte med positiv guidning og feedback, kan gruppelederen understøtte børnenes udvikling og give dem en oplevelse af at lykkes og have kompetencer, de kan bringe i spil i gruppen. Det kan have positiv betydning for barnets motivation, og for at barnets deltagelse i indsatsen fastholdes. Det er ligeledes væsentligt, at de nære voksne, der indgår i indsatsen, klædes på til at møde barnet med anerkendelse.

Med afsæt i barnets og børnegruppens perspektiv er det væsentligt at vælge aktiviteter, der appellerer til barnet og gruppen som helhed for at fastholde børnenes opmærksomhed, motivation og engagement for at deltage i indsatsen. Alle børn og børnegrupper er unikke. Det er derfor vigtigt, at indsatsen og de enkelte sessioner i indsatsen tilpasses barnet og børnegruppens behov, alder og funktionsniveau. Ved at tilpasse aktiviteterne med afsæt i den enkelte børnegruppe og de enkelte børns interesser, forudsætninger og udfordringer, sikrer gruppelederen, at alle børn bliver anerkendt og mødt med aktiviteter, der passer til dem. Gennem tilpasningen får børnene de bedste forudsætninger for at udvikle sig gennem gruppeforløbet²⁵.

Beskrivelse af praksis

Anerkendelse skal ske gennem valg af aktiviteter, redskaber og didaktiske greb, som tager udgangspunkt i den gruppe, man arbejder med. Her er den viden, som man har fra for-samtalerne (se kerneelement 1) væsentlig, da den kan hjælpe til, at man kan vælge eksempler og aktiviteter, som viser, at gruppelederne ser og lytter til børnene. Men også undervejs i forløbet er det vigtigt at være lyttende og hele tiden tilpasse ud fra det, børnene bringer i spil. Særligt den assisterende gruppeleder skal have opmærksomhed på dette undervejs i forløbet.

Anerkendelse kan tage mange former og bør tilpasses til det barn, den gives til. Nogle vil have gavn af sproglig anerkendelse, andre vil hellere have et anerkendende blik eller et skulderklem (se mere i indledningen til guide til børneforløbet).

Gruppelederne skal løbende anerkende barnet og børnegruppen gennem:

- Valg af aktiviteter, som motiverer og vækker børnenes nysgerrighed og tager afsæt i barnets behov, ressourcer og interesser.
- Inddragelse af børnenes perspektiver. Både med afsæt i en faglig vurdering af barnets ressourcer og behov, og med afsæt i forslag og ideer til aktiviteter fra børnegruppen.
- Anerkendelse af børnenes deltagelse og udvikling.
- Løbende at klæde de nære voksne på til at anerkende barnets deltagelse og udvikling og til at arbejde understøttende uden for sessionerne, herunder at tilpasse træningen med afsæt i barnets behov og ressourcer.

²⁵ Laugeson et al. 2010; Bartram et al. 2021; Young 2017

- Anerkendelse gennem verbal og nonverbal kommunikation.
- Belønningssystemer i form af visualisering af gruppens fremdrift i indsatsen og den afsluttende fejring.

Redskaber

Kerneelementet gælder på tværs af de øvrige kerneelementer, og alle materialer, knyttet til indsatsen, understøtter arbejdet med kerneelementet i praksis.

Dette gælder i særlig grad:

Mestringsluppen – Guide til gruppeforløb for børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser, samt tilhørende arbejdsark.

Mestringsluppen – Guide til opstart, videndeling og opfølgning, samt tilhørende printark.

Kerneelement 5: Overlever viden

Overlever relevant viden fra indsatsen til øvrige voksne i barnets nærmiljø, så de undervejs og fremadrettet kan støtte op om barnets udvikling og deltagelse i øvrige sociale sammenhænge og hverdagsliv.

Faglig begrundelse

Barnets udvikling finder sted i et gensidigt samspil med barnets omgivelser på tværs af alle de sammenhænge, som barnet indgår i, herunder skole, fritidsordning, fritidsaktiviteter, bedsteforældre, legeaftaler etc. Barnets udviklingsbetingelser er dermed påvirket af muligheder og begrænsninger i alle de sociale sammenhænge, som barnet indgår i. Barnets udvikling skal derfor også understøttes på tværs af de sociale sammenhænge, hvor barnet befinder sig.

Overlevering af relevant viden fra indsatsen finder sted fra gruppelederen og fra barnets nære voksne til de øvrige voksne i barnets nærmiljø. Det er med til at understøtte barnet i at øve den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder i sammenhænge, hvor den nære voksne ikke er til stede, og dermed være med til at understøtte barnets udvikling, da det giver barnet mulighed for overføre og anvende viden fra sessionerne, fx i skolen.

Barnets mestring af sociale situationer i skolen er vigtig, da barnet tilbringer en stor del af sin tid i skolen. Derfor er der i indsatsen særligt fokus på overlevering af viden og samarbejde om at understøtte og forankre barnets sociale læring og udvikling ind i skolen. Involvering af de øvrige voksne i at understøtte barnets læring kan også styrke barnets relation til flere voksne, som kan være med til at hjælpe barnet med at udvikle og generalisere nye mestringsevner til andre og større gruppesammenhænge²⁶.

Beskrivelse af praksis

Overlevering af viden til voksne i barnets øvrige hverdagsmiljø kan gøres på flere måder, alt efter de lokale forhold og muligheder i praksis. I indsatsen arbejdes der både på at klæde de nære voksne på til at overlevere viden, og på at gruppelederne undervejs i indsatsen overleverer viden og samarbejder om indsatsen, de bærende redskaber samt barnets læring til en eller flere skolekontakter, som familien har været med til at udpege.

Vidensdeling med skolekontakter sker som minimum ved:

- Et samarbejds møde mellem gruppeledere og skolekontakter forud for gruppeforløbet.
- Løbende vidensdeling undervejs i gruppeforløbet.

²⁶ Mikami et al. 2019; Bartram et al. 2021; Young 2017

- Et møde mellem gruppeledere, familie og skolekontakter umiddelbart efter gruppeforløbets afslutning.

Efter barnet og de nære voksne har gennemført gruppeforløbene, inviteres de inden for 2 mdr. til en opfølgende samtale. Her følger man i fælleskab op på læringen fra forløbet og kan sparre omkring eventuelle udfordringer, der er opstået i at omsætte det til hverdagen efter endt forløb. En del af opfølgningen er også at genbesøge udvalgte screeningsredskaber fra forsamlingen og følge op på temaer, der er blevet drøftet i den forbindelse.

Redskaber

Mestringsluppen – Guide til gruppeforløb for nære voksne til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser, samt tilhørende arbejdsark.

Mestringsluppen – Guide til opstart, vidensdeling og opfølgning, samt tilhørende printark.

Kompetenceudvikling for gruppeledere

Til Mestringsluppen er der udviklet et kompetenceudviklingsforløb målrettet de fagprofessionelle, som skal fungere som gruppeledere. Her bliver der introduceret grundigt til indsatsen, til brugen af indsatsens materialer samt til rollen som gruppeleder.

Kompetenceudviklingen består af tre hele dage med fysisk fremmøde (de to første i internat), hvor praktikerne undervises i indsatsens værdi og teorigrundlag, i kerneelementerne og i de tilknyttede materialer. I kompetenceudviklingen indgår også instruktion og træning i brug af redskaber. Undervejs i implementeringsarbejdet indgår desuden organiserede muligheder for faglig sparring og erfaringsudveksling med andre gruppeledere.

Kompetenceudviklingen for gruppelederne følger det udviklede koncept for kompetenceudvikling, som giver en detaljeret beskrivelse af form, indhold og levering af alle dele i kompetenceudviklingen²⁷.

En fleksibel indsats med klare målsætninger

Mestringsluppen er udviklet og modnet med tanke på mulig fleksibilitet på en række parametre. I gruppeforløbene er temaerne for sessionerne faste, men der er beskrevet muligheder for tilpasninger i forhold til formidling og træning af temaets pointer. Hele indsatsen er således båret af klare beskrivelser af formål for de enkelte sessioner og temaer, men med fleksibilitet ift. den konkrete praksis.

Indsatsen kan derfor forankres i forskellige faglige praksisfelter, varetages af forskellige faglige profiler og indholdsmæssigt tilpasses ud fra en faglig vurdering af de deltagende børns alder, behov, interesser og kompetencer. Mulighederne for tilpasning er detaljeret beskrevet i de tre guides, der er udviklet til levering af indsatsen.

Indsatsens fidelitetskriterier er således, at:

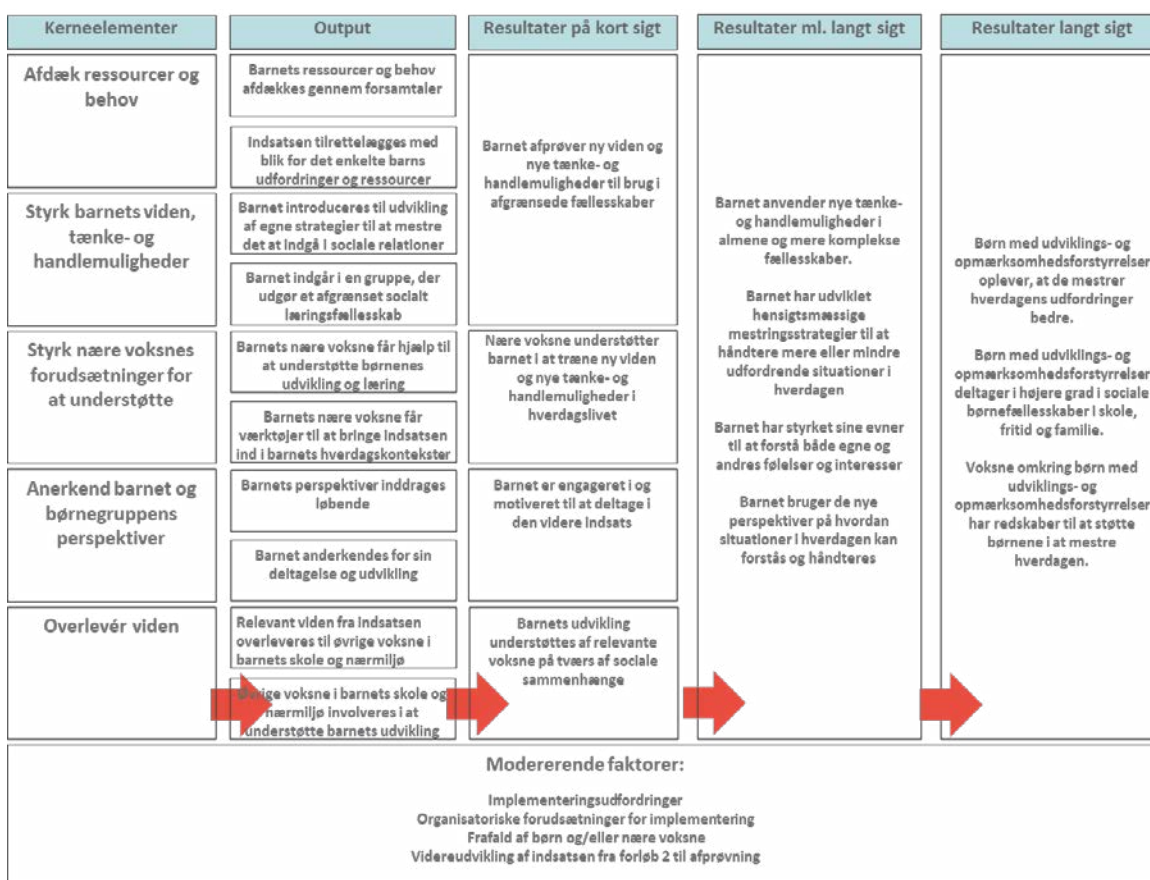
- Indsatsen leveres af gruppeledere, der har relevant faglig baggrund og har gennemgået den tre dages uddannelse i levering af indsatsen.
- De børn, der rekrutteres til indsatsen, ligger inden for den beskrevne målgruppe, både mht. udfordringer og alder.
- Levering af indsatsen følger i form og indhold de tre guides til hhv. aktiviteterne rundt om gruppeforløbene, gruppeforløbet til børn og gruppeforløbet til de nære voksne.
- Indsatsen leveres i sin helhed med alle de beskrevne elementer og aktiviteter.

²⁷ VIVE 2023c

Forandringsteori

Forandringsteorien er det centrale fundament for evalueringen af Mestringsluppen og beskriver sammenhængen mellem kerneelementerne og de mål, der er opstillet for indsatsen. De beskrevne sammenhænge bygger på indsatsens materialer, det bagvedliggende vidensgrundlag og erfaringerne fra de seks kommuner, som har modnet indsatsen i samarbejde med Social- og Boligstyrelsen og VIVE.

Forandringsteori for Mestringsluppen:

Kolonnen med output er operationaliseringen af kerneelementerne, dvs. den praktiske udmøntning af indsatsen. Ud fra dette følger resultater på kort sigt, mellemlang sigt og lang sigt.

Mestringsluppens resultater på kort sigt skabes undervejs i læringsforløbet. Ressourcer og behov hos både barn og familie afdækkes gennem en forsamtale, så det sikres, at barnet indgår i en indsats og i en gruppe, der matcher barnet og familiens ressourcer og behov. Gennem gruppeforløbene for børnene træner børnene ny viden og nye tænke- og handlemuligheder ift. at forstå og indgå i sociale sammenhænge. Gennem gruppeforløbet for nære voksne, får de voksne forudsætningerne til at kunne understøtte barnet i at træne den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder i hverdagslivet.

De to gruppeforløb danner sammen afsæt for, at barnet udvikler hensigtsmæssige mestringsstrategier på mellemlang sigt. Relevant viden deles før, under og efter

grupperforløbene med øvrige voksne i barnets nærmiljø og skole, så de undervejs og fremadrettet kan støtte op om barnets udvikling og anvendelse af de nye tænke- og handlemuligheder i sociale sammenhænge i deres hverdag.

På lang sigt er det målet, at indsatsen bidrager til, at barnet trives bedre i hverdagsfællesskaber, fx i skole og fritid, og dermed er bedre i stand til at opretholde en positiv og kontinuerlig deltagelse. Samtidig styrkes relationen mellem barnet og de nære voksne gennem fælles øget indsigt i barnets situation.

Se evalueringsrapporten for Mestringsluppen for en gennemgang og drøftelse af forandringsteorien²⁸.

²⁸ VIVE 2023b

Vidensgrundlag for indsatsen

Som første del af Mestringsluppens udvikling blev der gennemført en søgning på danske og udenlandske mestringsindsatser til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser. Målet var at identificere eksisterende gruppebaserede indsatser til målgruppen. I dette arbejde blev der identificeret relevante indsatser og programmer, som danner vidensgrundlag for udviklingen af nærværende indsatsbeskrivelse med tilhørende materialer.

De tre programmer/indsatser, der udgør det primære afsæt for udviklingsarbejdet, er:

- *The Star Detective*²⁹. Programmet er en gruppebaseret intervention, baseret på kognitiv adfærdsterapi og rettet mod udvikling af sociale færdigheder. Programmet er primært målrettet børn med ADHD og deres forældre med fokus på udfordringerne frem for selve diagnosen.
- *PEERS* (Program for the Education and Enrichment of Relational Skills)³⁰. Programmet er en gruppebaseret intervention, der bygger på kognitiv adfærdsterapi, og er rettet mod udvikling af sociale færdigheder med fokus på gruppens ressourcer. Programmet er primært målrettet unge med autisme og deres forældre, men efterfølgende også afprøvet på unge med ADHD.
- *Social Læring*³¹. Social Læring relaterer sig til NEST, som er en skolebaseret indsats, der er målrettet børn med socialkognitive vanskeligheder. Social læring bygger på et børnesyn, inspireret af positiv voksenstøtte og at børn udvikler sig i samspillet med omgivelserne.

I beskrivelse og modning af indsatsen er der i øvrigt inddraget øvrig relevant viden, jf. litteraturlisten, ligesom der er hentet inspiration og sparring fra en række centrale videnshavere, heriblandt brugerorganisationer, udvalgte VISO-leverandører og relevante, lignende projekter.

Udvælgelse af temaer

Hvor der foretages valg, gøres også fravalg, og Mestringsluppen er ingen undtagelse i den henseende. Udvælgelse af tematikker til Mestringsluppen er foretaget på baggrund af følgende:

- En gennemgang af vidensgrundlaget for at hente inspiration fra de tematikker, som optræder heri.
- En vurdering af hvilke tematikker, der er mest relevante på tværs af målgruppen og i relation til det overordnede tema om mestring af det sociale.
- En kvalificering af udvalgte tematikker (valg og fravalg) ved en faglig ekspertgruppe, bestående af fagpersoner fra bl.a. PPR, specialundervisningsområdet og brugerorganisationer.

²⁹ Programmet er udviklet af Susan Young, som er psykolog med en doktorgrad i klinisk psykologi fra University College London og en ph.d. fra King's College London. Hun er ansat som klinisk lektor i Centre for Mental Health, Imperial College London og gæsteprofessor på Reykjavik Universitet. Young 2017

³⁰ Programmet er udviklet af Elisabeth A. Laugeson, som er klinisk psykolog med speciale i træning af sociale færdigheder hos børn og unge med autisme og andre udviklingsforstyrrelser, og Fred Frankel, som er professor i medicinsk psykologi. Begge er tilknyttet University of California, Los Angeles. Laugeson et al. 2010

³¹ Formuleret af Eva Bartram, som er psykolog og specialist i klinisk børnepsykologi og ansat ved Pædagogisk Psykologisk Rådgivning, Børn og Unge i Aarhus Kommune, og Mads Rune Dahlstrøm, som er lærer og cand.pæd. i pædagogisk filosofi. Mads er tidligere ansat i Aarhus Kommune, hvor han var med til at starte NEST-projektet op. Bartram et al. 2021

Litteraturliste

ADHD-foreningen (2017). *Evalueringsrapport Projekt PUST 2014-2018*.

Bartram E. et al. (2019). *Social Læring – en håndbog i at lære børn med socialkognitive vanskeligheder at forstå og handle i den sociale verden*. Dansk Psykologisk Forlag.

Bergkvist, T.P. et al. (red.) (2020). *Barn og unge med funktionsnedsettelse: Aktivitet og deltagelse i fellesskap*. Bergen: Fakkbokforlaget.

Böttcher, L. (2019). *Børn og unge med autismedforstyrrelser eller ADHD og udsathed*. I C. K. Moesby-Jensen (Ed.), *Diagnoser i myndighedsarbejde* (pp. 49–73). Samfundslitteratur.

Dalsgaard, S. et al. (2019). *Incidence Rates and Cumulative Incidences of the Full Spectrum of Diagnosed Mental Disorders in Childhood and Adolescence*. *JAMA Psychiatry*. doi:10.1001/jamapsychiatry.2019.3523, Publiceret online i november 2019.

Laugeson EA., Frankel FH. (2010). *Social skills for teenagers with developmental and autism spectrum disorders - The peers treatment manual*. Taylor and Francis Ltd.

Linqvist G. (red.) (2004). *Vygotskij om læring som udviklingsvilkår*. Klim.

Metner, Lene & Storgård, Peter (2007). *Mestring og mestringsstrategier*. Viborg/Skive: PsykologCentret.

Mikami, AY., Miller, M., and Lerner, MD. (2019). *Social functioning in youth with attention-deficit/hyperactivity disorder and autism spectrum disorder: transdiagnostic commonalities and differences*, *Clinical psychology review*, 2019.

Sengeløv, L. (2021). *Mestring*. Tilgængelig fra <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/kraeft/sygdomme/at-dele-en-krise-i-livet/mestring/> [lokaliseret i januar 2022].

Social- og Boligstyrelsen (2018): *Om metoden KRAP – Kognitiv, Ressourcefokuseret og Anerkendende Pædagogik*

Social- og Boligstyrelsen (2019): *Socialstyrelsens beregninger baseret på registerdata. Børn og unge med ADHD*. Center for Data, analyse og metode.

Social- og Boligstyrelsen (2023a). *Data trukket gennem Social.dk* [lokaliseret i november 2023]

Social- og Boligstyrelsen (2023b). *Mestringsluppen – Guide til opstart, vidensdeling og opfølgning*, samt tilhørende printark. Ikke publiceret.

Social- og Boligstyrelsen (2023c). *Mestringsluppen – Guide til gruppeforløb til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser*, samt tilhørende arbejdsark. Ikke publiceret.

Social- og Boligstyrelsen (2023d). *Mestringsluppen – Guide til gruppeforløb for nære voksne til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser*, samt tilhørende arbejdsark. Ikke publiceret.

Social- og Boligstyrelsen (2023e). *Anbefalinger for god kvalitet i indsatsen for børn og unge med ADHD og/eller autisme*. Publiceret på <https://social.dk/tvaergaaende/anbefalinger>

Social- og Ældreministeriet (2020). *Udmøntning af Udviklings- og Investeringsprogrammerne for 2021*

Stallard, P. (2007). *Vejledning til Gode tanker gode følelser. Kognitiv adfærdsterapi med børn og unge*. Dansk psykologisk forlag.

Statens Institut for Folkesundhed (2022). *Trivsel og hverdagsliv blandt børn og unge med ADHD og ADD*

Vidensråd for Forebyggelse (2020). *Mental sundhed og sygdom hos børn og unge i alderen 10-24 år*

Vidensråd for Forebyggelse (2021). *Mental sundhed og psykisk sygdom hos 0-9-årige børn*

VIVE (2019). *Kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet*

VIVE (2023a). *Virksomme indsatser til børn og unge med autisme og/eller ADHD*

VIVE (2023b) *Mestringsluppen – en gruppebaseret indsats for 8-14 årige børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser. Modningsevaluering af en nyudviklet indsats*

VIVE (2023c). *Kompetenceudvikling for mestringsindsats*. Ikke publiceret.

Young S. (2017). *The star detective – facilitator manual – A cognitive Behavioral Group Intervention to develop skilled thinking and reasoning for children with cognitive, behavioral, emotional and social problems*. Jessica Kingsley Publishers.

Social- og Boligstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.sbst.dk

MATERIALET ER UDVIKLET I SAMARBEJDE MED:

VIVE

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

December 2023